“Tafakkur Academy Global Press”
nashriyoti

“Ilm-fan taraqqiyoti”
respublika ilmiy konferensiyasi

Tafakkurconference.uz

O’zbek milliy musiqasini yosh avlod ongiga singdirish muammolari va yechimlari

Samarqand davlat pedagogika istituti 2-kurs magistranti
Sayfiddinov Muhriddin

Annotatsiya. Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda yosh avlodning ma’naviy dunyoqarashini shakllantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, milliy madaniyat va san’atga bo‘lgan qiziqishni oshirish, ularni asrab-avaylash hamda keyingi avlodga yetkazish ta’lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biridir. Shu nuqtai nazardan, o‘zbek milliy musiqasini yoshlar ongiga singdirish jarayonini takomillashtirish alohida e’tibor talab etadi.

Mazkur tezisda yoshlar orasida milliy musiqa namunalari bilan tanishish darajasining pasayishiga olib kelayotgan omillar tahlil qilinadi. Jumladan, ommaviy madaniyat ta’siri, xorijiy musiqa oqimining ustunligi va ta’lim jarayonida milliy repertuarning yetarlicha qo‘llanilmasligi muammo sifatida ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, ushbu muammolarni bartaraf etish bo‘yicha samarali pedagogik yondashuvlar, innovatsion metodlar va amaliy yechimlar taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: milliy musiqa, yosh avlod, musiqa ta’limi, milliy qadriyatlar, pedagogik yondashuv, globallashuv, madaniy meros, tarbiya

Abstract. In the context of rapid globalization and the development of information technologies, shaping the spiritual and cultural worldview of the younger generation has become one of the most urgent issues. In particular, increasing interest in national culture and art, preserving them, and passing them on to future generations are among the key tasks of the modern education system. From this perspective, improving the process of introducing Uzbek national music to the minds of young people requires special attention.

This thesis analyzes the factors that lead to a decline in young people's familiarity with national musical heritage. Among these factors are the influence of mass culture, the dominance of foreign music, and the insufficient use of national repertoire in the educational process. The study also proposes effective pedagogical approaches, innovative methods, and practical solutions to address these challenges.

Keywords: national music, youth, music education, national values, pedagogical approach, globalization, cultural heritage, education

Kirish. Bugungi kunda jahonda kechayotgan globallashuv jarayonlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivoji hamda madaniyatlararo integratsiyaning kuchayishi jamiyat hayotining barcha sohalariga, xususan, ta’lim tizimi va yoshlar tarbiyasiga o‘zining sezilarli ta’sirini ko‘rsatmoqda. Bunday sharoitda yosh avlodning milliy o‘zligini anglashini shakllantirish, ularni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash va boy madaniy merosni asrab-avaylash dolzarb pedagogik vazifalardan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Shu jihatdan qaraganda, o‘zbek milliy musiqasi yoshlarning ma’naviy kamolotini ta’minlashda muhim vositalardan biri hisoblanadi.

O‘zbek milliy musiqasi asrlar davomida shakllangan, xalqning tarixiy taraqqiyoti, turmush tarzi, urf-odatlari va estetik qarashlarini o‘zida mujassam etgan bebaho ma’naviy merosdir. Unda xalqning ruhiy olami, orzu-intilishlari, quvonch va tashvishlari badiiy ifoda topgan. Shuning uchun ham milliy musiqa nafaqat san’at turi, balki kuchli tarbiyaviy vosita sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, bolalar va o‘smirlar ongiga milliy musiqa namunalarini singdirish orqali ularda estetik did, milliy g‘urur, vatanga muhabbat va madaniy merosga hurmat kabi fazilatlarni shakllantirish mumkin.

Biroq hozirgi davrda yoshlar orasida ommaviy madaniyatning keng tarqalishi, xorijiy musiqa oqimining ustunligi hamda zamonaviy axborot vositalari orqali turli madaniy mahsulotlarning tezkor

kirib kelishi natijasida milliy musiqaga bo‘lgan qiziqishning pasayib borayotgani kuzatilmoqda. Bu esa o‘z navbatida milliy identitetning zaiflashishiga, yoshlarning o‘z ildizlaridan uzoqlashishiga olib kelishi mumkin. Shuningdek, ta’lim jarayonida milliy musiqa repertuarining yetarlicha tizimli va innovatsion yondashuv asosida o‘qitilmayotgani ham muammoning yana bir muhim jihatlaridan biridir.

Shu bois, o‘zbek milliy musiqasini yosh avlod ongiga singdirish jarayonini ilmiy-pedagogik asosda takomillashtirish, zamonaviy metod va texnologiyalar yordamida dars jarayoniga samarali joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqot ishida aynan shu masalalar tahlil qilinib, mavjud muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etishning samarali yo‘llarini ishlab chiqish asosiy maqsad qilib qo‘yilgan.

Muhokama. O‘zbek milliy musiqasini yosh avlod ongiga singdirish masalasi ko‘p qirrali pedagogik, madaniy va ijtimoiy jarayon bo‘lib, u nafaqat ta’lim tizimi, balki jamiyatning umumiy madaniy siyosati bilan ham chambarchas bog‘liqdir. Mazkur masalani chuqur tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, hozirgi kunda yoshlar orasida milliy musiqaga bo‘lgan qiziqishning pasayishi bir qator omillar bilan izohlanadi.

Avvalo, globallashuv jarayonining jadallashuvi natijasida axborot makonining kengayishi yoshlarning estetik didiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va turli media platformalar orqali asosan zamonaviy va xorijiy musiqa namunalarining keng targ‘ib qilinishi milliy musiqaning ommabopligini nisbatan kamaytirmoqda. Yoshlar tezkor, ritmik va ko‘ngilochar xarakterdagi musiqaga ko‘proq moyillik bildirishmoqda, bu esa milliy kuy-qo‘shiqlarning chuqur ma’no va falsafiy mazmunini to‘liq anglashga to‘sqinlik qilmoqda.

Ikkinchi muhim omil — ta’lim tizimidagi ayrim kamchiliklardir. Xususan, musiqa darslarida milliy repertuarning yetarli darajada tanlanmasligi, darslarning an’anaviy usullarda olib borilishi va zamonaviy pedagogik texnologiyalarning yetarlicha qo‘llanilmasligi o‘quvchilarda qiziqishning susayishiga olib kelmoqda. Ayrim hollarda o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligi ham yetarli darajada bo‘lmasligi, milliy musiqani o‘rgatishda innovatsion yondashuvlarning kamligi kuzatiladi.

Shu bilan birga, oilaviy muhit va ijtimoiy omillar ham muhim rol o‘ynaydi. Agar oilada milliy musiqaga e’tibor yetarli bo‘lmasa, bolalarda bu yo‘nalishga nisbatan qiziqish tabiiy ravishda shakllanmaydi. Ota-onalarning ko‘proq zamonaviy yoki xorijiy musiqani tinglashi, milliy san’atga befarqligi bolalar ongiga ham bevosita ta’sir qiladi.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun, eng avvalo, ta’lim jarayonini zamonaviy talablar asosida qayta ko‘rib chiqish zarur. Musiqa darslarida interfaol metodlardan, multimedia vositalaridan, raqamli texnologiyalardan keng foydalanish orqali milliy musiqani yoshlar uchun yanada qiziqarli va tushunarli shaklda yetkazish mumkin. Masalan, milliy kuylarni zamonaviy aranjirovkada taqdim etish, video va audio materiallardan foydalanish, musiqiy o‘yinlar va sahna ko‘rinishlari tashkil etish o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlaydi.

Bundan tashqari, milliy cholg‘u asboblari bilan bevosita ishlash, amaliy mashg‘ulotlarni ko‘paytirish ham katta samara beradi. O‘quvchilar nafaqat tinglovchi, balki ijrochi sifatida ham jarayonga jalb etilganda, ularda milliy musiqaga nisbatan qiziqish va hurmat ortadi. Shu o‘rinda to‘garaklar, musiqiy ansambllar va ijodiy loyihalarning ahamiyati ham katta.

Yana bir muhim jihat — milliy musiqa va zamonaviy musiqa o‘rtasida muvozanatni to‘g‘ri yo‘lga qo‘yishdir. Mutlaqo faqat an’anaviy uslublar bilan cheklanib qolish ham samarali emas. Aksincha, milliy musiqa elementlarini zamonaviy yo‘nalishlar bilan uyg‘unlashtirish orqali yoshlar didiga yaqin shakllar yaratish mumkin. Bu esa milliy musiqaning zamonaviy talqinda rivojlanishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, ommaviy axborot vositalari, madaniy tadbirlar, festivallar va tanlovlar orqali milliy musiqani keng targ‘ib qilish zarur. Yoshlar o‘rtasida turli musiqiy tanlovlar o‘tkazish, iqtidorli bolalarni qo‘llab-quvvatlash ham bu borada muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, o‘zbek milliy musiqasini yosh avlod ongiga singdirish kompleks yondashuvni talab etadi. Ta’lim, oila va jamiyat hamkorligida olib borilgan tizimli ishlar natijasida ushbu yo‘nalishda sezilarli ijobiy natijalarga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma’naviyat, 2008 yil.
2. Fitrat A. O‘zbek klassik musiqasi va uning tarixi. – T.: Fan, 1993 yil.
3. Rajabov I. Maqom asoslari. – T.: O‘qituvchi, 1992 yil.
4. Akbarov A. Musiqa pedagogikasi asoslari. – T.: Fan, 2005 yil.
5. Yusupov R. Musiqa ta’limi metodikasi. – T.: TDPU nashriyoti, 2010 yil.
6. To‘xtasinov S. O‘zbek musiqa madaniyati tarixi. – T.: San’at, 2007 yil.
7. Abduqodirov A.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – T.: Fan va texnologiya, 2012 yil.